

методологія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Вип. 48. – Київ – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2017. – С. 120 – 124.

6. Каплинский В.В. Характеристика потенциала педагогических ситуаций в контексте формирования коммуникативных компетенций будущего педагога / В. В. Каплинский // Педагогические науки: зб. наук. праць. Вип. LXXIV. Том 3. – Херсон, 2016. – С. 39 – 45.

7. Курок В. П. Развитие технического мышления учнів у процесі реалізації завдань освітньої галузі технології / В. В. Курок // Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди. Педагогіка. Психологія. Філософія. – Випуск 34. – Переяслав - Хмельницький, 2014. – С. 47 – 53.

8. Саксаганский Т. Д. Школьнику об организации производства / Т. Д. Саксаганский. – М.: Просвещение, 1988. – 128 с.

9. Сидоренко В. К. Основы современного виробництва: підручник для 10 кл. / В. К. Сидоренко, В. В. Юрженко. – К.: Наш час, 2006. – 200с.

10. Сыр Чеддер («Из чего это сделано?») [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=ZmlM72aUfQ&t=413s>.

11. Шульга Г. Б. Підготовка майбутнього вчителя до формування математичних уявлень і понять в учнів початкової школи: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Г. Б. Шульга. – Вінниця, 2007. – 245 с.

УДК 378.016:781.66

І.Н. Ігнат'єва, Л.В. Маліновська, Д.В. Стребкова, м. Вінниця, Україна
Ignatyeva I.N., Malinovska L.V., Strebkova D.V., Vinnitsa city, Ukraine

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО ПРОЦЕСУ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. У статті викладено теоретичні та практичні аспекти дослідження проблеми формування концертмейстерської компетентності майбутніх вчителів музичного мистецтва в процесі навчання їх музичній спеціальності у вищому навчальному закладі. В рамках розв'язання завдань дослідження теоретично обґрунтовані педагогічні умови й шляхи впровадження педагогічних дій, які активізують процес підготовки фахівців; уточнено показники знань, умінь і навичок сформованості цієї компетентності.

У статті розглядаються особливості діяльності майбутніх учителів музики – концертмейстерів, аналізуються уміння та навички, якими повинен володіти музикант – концертмейстер в практичній роботі з учнями у вокально-хорових та хореографічних гуртках.

Формування готовності майбутніх вчителів музичного мистецтва до концертмейстерської роботи забезпечується інтегративним підходом дослідників до опанування методиками музично-творчої діяльності, комплексним застосуванням їх у процесі концертмейстерської практики, а також педагогічної практики, яка становить фронтальну перевірку кінцевих результатів сформованої готовності майбутніх вчителів музичного мистецтва до музично-педагогічної роботи.

Ключові слова: концертмейстерські уміння, самостійна музична діяльність, концертмейстер, творчий контакт.

TOPICAL QUESTIONS ON THE PROCESS OF CONCEPT MEMBERSHIP TRAINING OF THE FUTURE MUSIC ARTIST

Abstract. In the article the theoretical and practical aspects of the study of the problem of formation of concertmaster competence of future teachers of musical art in the process of training their music specialty in higher educational institutions are presented.

Within the framework of solving the research tasks, theoretically grounded pedagogical conditions and ways of introducing pedagogical actions that activate the process of training specialists; the indicators of knowledge, abilities and skills of formation of this competence are specified.

The article deals with the peculiarities of the activities of future music teachers - concertmasters, analyzes the skills and skills that a musician - concertmaster must possess in practical work with students in vocal choral and choreographic circles.

The formation of the readiness of future teachers of musical art to the concertmaster's work is ensured by the integrative approach of the researchers to mastering the methods of musical and creative activity, their complex application in the process of concertmaster practice, as well as pedagogical practice, which is a frontal examination of the final results of the prepared readiness of future teachers of musical art for musical and pedagogical work

Key words: concertmaster skills, independent musical activity, concertmaster, creative contact.

Постановка проблеми. Мистецтву акомпанементу і питань концертмейстерської діяльності спеціально присвячені дослідження Н. Крючкова «Мистецтво – предмет навчання», А. Люблінського «Теорія і практика акомпанементу» і Е. Шендеровича «В концертмейстерському класі». Ці автори зокрема, докладно висвітлюють важливі для акомпаніатора методичні аспекти роботи над читанням з листа і транспонуванням. Чимало цінного матеріалу, в тому числі практичних порад концертмейстерам міститься в книзі Дж. Мура «Співак і акомпаніатор».

Формування комплексу вмінь, пов'язаних із координацією виконавських дій акомпаніатора з солістом включає такі основні компоненти: докладне вивчення піаністом основ вокального виконання, а також прийомів, традиційно використовуваних у діяльності концертмейстера, його детальне ознайомлення з поетичним і музичним текстом сольної партії незнайомого вокального твору, а також її інтонування з дотриманням виконавських вказівок у нотах, побажань та вимог педагога з постановки голосу.

Таким чином, у діяльності концертмейстера в класі вокалу об'єднуються творчі, психологічні та педагогічні функції.

Мета статті – дослідити педагогічні умови процесу оволодіння концертмейстерськими знаннями, уміннями й навичками майбутніх вчителів музичного мистецтва для творчого вирішення музично-педагогічних завдань.

Створення сприятливих педагогічних умов, при яких виконавець відчуває свою успішність, свій потенціал, обумовлює творчий взаємозв'язок, професійний взаємовплив виконавця і концертмейстера сприяють атмосфері творчого контакту, справжнього духовного єднання, і дає позитивний кінцевий результат.

Кінцева мета музично-педагогічної підготовки майбутніх вчителів-концертмейстерів полягає в тому, щоб пристосуватись до виконавської манери соліста, що дозволить якнайповніше творчо відтворити в образно – емоційній формі своє розуміння музичного твору. При цьому зберегти свою індивідуальність щодо власної манери виконання.

Професійна діяльність акомпаніатора потребує високої працездатності, дуже доброї пам'яті й витримки, волі, педагогічного такту і чуйності, наявності музично – виконавських навичок, володіння ансамблевою технікою, знання основ співочого мистецтва, відмінного музичного слуху.

Терміни «концертмейстер» і «акомпаніатор» не тотожні, хоча на практиці і в літературі часто застосовуються як синоніми. Діяльність акомпаніатора має на увазі зазвичай лише концертну роботу, тоді як поняття «концертмейстер» включає в себе щось більше: розучування зі співаком його оперної партії, романсного репертуару, знання вокальних труднощів та причин їх виникнення, вміння не тільки контролювати співака, але і підказати правильний шлях до виправлення тих чи інших недоліків і т.д. Таким чином у діяльності концертмейстера об'єднуються педагогічні, психологічні, творчі функції. Від майстерності і натхнення концертмейстера майже завжди залежить творчий стан виконавця.

Солісту і концертмейстеру має бути властива творча ініціатива, але така, що має свою міру та не пригнічує активності характеру. Жорсткий диктат з боку одного може привести до художнього нівелювання іншого, втрати ним творчої індивідуальності. Взаєморозуміння і взаємоповага між виконавцем і концертмейстером доволі часто поєднуються із стосунками у загальнолюдському плані. Концертмейстеру потрібно делікатно і з повагою вносити поправки та висловлювати побажання. А в поведінці виконавця не повинно бути «зірковості» та зневаги до піаніста. Адже концертмейстер є тією людиною, яка завжди підтримує виконавця, допоможе повірити у власні сили.

Д. Мур так досліджував роботу концертмейстера: «Мы стараемся выглядеть невозмутимыми, вести себя тактично по отношению к партнеру, который вряд ли почувствует себя уверенно, обнаружив, что его аккомпаниатор трясется от страха. Мы выходим на сцену, делая вид, будто абсолютно уверены в себе... Чем более серьезно и благоговейно он относится к своему искусству, тем отчетливее понимает, что идет по туго натянутому канату. Никто на свете не может быть застрахован полностью».[6,с.10]

В оперному жанрі головним виразним засобом є спів. В опері спів – це один із складових елементів самої музики. Мізансцена опери завжди підкорена музиці, її пульсу, її диханню, її динаміці. Навіть, коли соліст дозволяє собі численні «вільності», вокальне виконавство повинно брати за основу музичний зміст і бути складовою частиною загальномузичного виконання.

Концертмейстеру необхідно оволодіти особливим музично-творчим чуттям, мати витончений мистецький смак і бути винахідливим у тих випадках, коли запал та хвилювання виконавця на сцені розгойдує

ритм твору, або підводить невпевнене інтонування музичного тексту. Як творча індивідуальна особливість, концертмейстер поєднує в собі артистичну та технічну майстерність.

Мистецтво акомпанементу – створення творчого ансамблю, в якому фортепіано належить величезна, аж ніяк не підсобна роль, яка не вичерпується суто службовими функціями гармонічної та ритмічної підтримки партнера.

Доцільніше було б ставити питання не про акомпанемент (тобто про інструментальну підтримку партії соліста), а про створення вокального або інструментального ансамблю. Майбутньому вчителю музичного мистецтва необхідно виховувати художній смак стосовно оволодіння спеціалізацією концертмейстера в ансамблі із хоровими колективами. Тут особливо важливі ритмічна злагожденість, яка поєднується із гнучкістю виконання, дотримання темпів, вільне володіння всіма мистецькими прийомами, які є несхожими за характером в залежності від стилю музичних творів, їх змістовного виконання.

У практичній вокально-хоровій роботі з учнями функції концертмейстера мають бути досить широкими: педагогічні, психологічні, творчі. Необхідними є знання основ вокалу, володіння навичками імпровізації, вміння швидко визначити гармонійну основу твору. Читання з листа є дуже важливим моментом майстерності акомпаніатора, при цьому потрібний попередній перегляд змісту літературного тексту, розкриття змістовної сторони твору, знаходження кульмінації, вміння завчасно звернути увагу на зміну знаків, темпу. Концертмейстер повинен заздалегідь намітити план художнього виконання музичної композиції.

Установити творчий контакт із виконавцем – завдання дуже важливе, але необхідно володіти й комунікативними здібностями. Саме тому в роботі концертмейстера з солістом необхідна повна взаємодовіра. Співак має бути впевнений, що піаніст знає його можливості, переваги й недоліки, допоможе та підтримає в разі виникнення будь – яких проблем під час виконання. Соліст чекає від свого акомпаніатора не лише музичної майстерності, але й людської чуйності. Адже успіх багато в чому залежить від професіоналізму концертмейстера, який не лише досконало володіє технікою, але разом із виконавцем здатний створити музичні образи, їх інтерпретувати, створити власне трактування композиторського задуму, виокремити варіант найбільш вдалого звукового втілення, донести до аудиторії художній образ твору, захопити своїм виконавським мистецтвом.

Слухачів захоплює майстерність концертмейстера, його витончено – вдумливе відчуття індивідуального стилю кожного композитора й особливостей кожного твору, його чутливе ставлення до вокаліста й активна співучасть у створенні музичних образів. Усе це значною мірою сприяє перетворенню виступів співака і концертмейстера на справжнє свято музики.

Культура ансамблю передбачає злагожденість і має свою специфіку. У галузі хореографії вона полягає в тому, що необхідно поєднати музично - художнє розкриття змісту партитури із звукоподібним («подоба» - образ) розкриттям задуму виконавця: необхідно зберігати постійний контакт між темпом – ритмом і динамікою музики та відповідними елементами танцювальних дій. Концертмейстер повинен володіти вільною та гнучкою технікою гри, орієнтуватись у танцювальній музиці, відчувати ритм, дух та мелодійну основу кожного руху, вміти втілювати усі відтінки музичних партитур різноманітних хореографічних композицій, окремих концертних номерів. Сучасні балетмейстери черпають різнобарвність та багатство музично – пластичних партитур з національного танцювального фольклору та мистецтва країн світу. Цей процес взаємозбагачення та взаємопроникнення втілюється і проявляється у їх творчості.

Отже, концертмейстер, як «диригент оркестру», завжди відгукується на особливий творчий задум виконавця, пробуджуючи в глядача (слухача) різноманітні емоції та асоціації.

Для того, щоб записати та гармонізувати народну пісню або танок, не викривляти при цьому, а ретельно зберегти характерні особливості музичних композицій, необхідно мати ґрунтовну та всебічну музичну освіту, глибокі знання в галузі історії мистецтва, а разом з тим, – талант. Якщо танцювальним народним пісням притаманний ритм із правильним та рівномірним акцентованим тактом, то обрядові народні пісні є дуже своєрідними.

Концертмейстер повинен поєднувати музичну ерудицію із технічною підготовкою, без яких запис, а тим більше гармонізація народних мотивів є майже неможливими.

Багато досвідчених концертмейстерів розуміють, що нескінченна деталізація може бути небезпечнішою за неузгодженість. Трапляються концертні номери, до яких тривало, наполегливо та обмірковано готуються, без кінця зважуючи і обговорюючи кожний дрібний нюанс. І ось, нарешті - концерт. Усе передбачено, виважено, адже від виконання віє холодною, льодяною, відштовхуючою нудьгою та розсудливою схематичністю. Витончена майстерність акомпанування являє собою полум'я живої творчості, щирість, які змушують хвилюватись душу, а іскриста імпровізація раптово спалахує і загартовує слухача.

Не всі музиканти – інструменталісти стають справжніми концертмейстерами, хоча мають обдарування і пройшли ґрунтовне навчання. Окрім досконалого володіння технікою гри, обдарованістю, які вражають, необхідно бути творчою особистістю. Виконання має бути живим, насиченим не поверхневою ерудицією.

Здатність та уміння встановлювати чуйний ансамбль із солістом (а іноді бути рівноправним партнером, миттєво відгукуватись за ритмом та інтонацією на нюанс, фразування і навіть на імпровізацію) – це важливі якості майстерності концертмейстера.

Д. Мур, маестро концертмейстерської справи писав: «Акомпаніатор – рівноцінний партнер, що поділяє радість, тугу, пристрасть, захоплення, спокій, розлюченість у музичному творі. Він джерело натхнення для співака, його гра повинна сяяти в чудових вступах і закінченнях»[6,с.10] Отже, перед майбутніми концертмейстерами постають такі завдання.

- Оволодіння основами теорії і методики концертмейстерської майстерності.
- Формування концертмейстерських умінь і навичок.

Основою для цього можуть слугувати акомпанування солістам (вокалістам, інструменталістам), хору, ансамблю, колективам самодіяльності, артистам балету, вокально – інструментальним ансамблям; читання нотного тексту з листа, транспонування музичних тем творів, підбір на слух мелодій і акомпанементів, спів під власний акомпанемент, управління співом учнів при акомпануванні тощо.

– Освоєння практики концертмейстерської роботи. У цьому випадку необхідно застосовувати два види практичної діяльності: по - перше, слід широко використовувати різноманітні форми виконавського мистецтва (концертмейстерська педагогічна практика, концерти, конкурси шкільної пісні, огляди художньої самодіяльності, театральні постановки); по – друге необхідно якомога більше брати участь у різних формах навчального процесу з концертмейстерського класу, а саме у роботі над шкільним пісенним репертуаром, спільній музично – виконавській діяльності, читанні з листа, підборі на слух, транспонуванні, імпровізації.

– Розвиток музично – творчих здібностей, музичної пам'яті, музичного мислення, сприйняття уяви, емоційно – вольових якостей.

– Вивчення шкільного пісенного репертуару, вокальної, хорової, інструментальної, оперної і симфонічної музики.

– Формування філософсько – естетичного світогляду, естетичних якостей, готовності до здійснення виховної роботи засобами музики.

– Встановлення міжпредметних зв'язків, реалізація культурологічного напрямку концертмейстерської діяльності.

– Оволодіння основними напрямками світової та вітчизняної інструментальної музики (бароко, класицизм, романтизм тощо) у виконавському аспекті; формування умінь грамотно, технічно, стилістично правильно й художньо виразно виконувати художню програму.

– Опанування репертуару включеного до шкільних програм зі слухання музики: вміння виконувати фрагменти творів давати до них словесний коментар, зосереджуючи увагу дітей на найбільш виразних і важливіших моментах.

Реалізація завдань концертмейстерства здійснюється шляхом використання таких видів роботи піаніста – виконавця.

– Акомпанування, його різні типи: акомпанування солістові хору; спів під власний акомпанемент, акомпанування з одночасним застосуванням диригентського жесту.

– Гра в ансамблі.

– Читання нот з листа й імпровізація.

– Підбір на слух і транспонування.

Необхідно визначити етапи музично-педагогічної роботи в концертмейстерському класі

– Самостійного або під керівництвом викладача розбору музичного твору.

– Вивчення (не напам'ять) партії супроводу.

– Роботи з вокалістом або інструменталістом над звуком і музичним текстом.

– Визначення концертмейстерських завдань і виявлення технічних труднощів акомпанементу.

– Створення музично – художнього образу в ансамблі.

– Виконавське трактування публічного показу твору. Розв'язання зазначених завдань буде неможливим без прищеплення молодим фахівцям навичок самостійної творчої підготовки, що сприятиме їх професійному зростанню у майбутньому. Усіма світовими й пропонованими останнім часом національними стандартами основою навчання виділено самостійну творчу роботу того, хто навчається.

Отже, висококваліфікований концертмейстер повинен бути музично обдарованим, володіти добрим музикальним слухом, уявою, умінням охопити образну суть і форму твору, артистизмом, здатністю образно, натхненно втілити задум автора в концертне виконання. Виконавська підготовка майбутнього викладача музики, зокрема концертмейстера, повинна бути на високому рівні.

Концертне виконання – підсумок і кульмінаційний момент усієї роботи концертмейстера та виконавця. Його головна мета – спільно з солістом розкрити музично – художній задум твору при найвищій культурі виконання.

Список використаних джерел:

1. Виноградов К. О специфике творческих взаимоотношений пианиста – концертмейстера и певца /К.Виноградов // Музыкальное исполнительство и современность. – Вып. 1. – М.: Музыка.1988.
2. Крючков Н.А. Искусство аккомпанемента как предмет обучения /Н.А.Крючков. – Л.:Музгиз, 1961. – 168 с.
3. Кубанцева Е.И. Концертмейстерский класс: Учебное пособие /Е.И.Кубанцева. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 192 с.
4. Люблинский А.А. Теория и практика аккомпанемента: Методологические основы /А.А.Люблинский – Л.:Музыка, 1972.- 81с.
5. Молчанова Т.О.Мистецтво піаніста – концертмейстера: Навч.посібник [2- е вид.доп.перер./ Т.О.Молчанова.-Львів:ДМА, 2007. – 216с.]
6. Мур. Д. Певец и аккомпаниатор: Воспоминания. Размышления о музыке./ Дж.Мур. [Перевод с англ. Предисловие В.И.Чачавы] –М.:»Радуга», 1987. – 432с.10
7. Ревенчук В.В. Теорія та методика формування концертмейстерських умінь: [навчальний посібник] /В.В. Ревенчук. – Ніжин:Видавництво НДУ ім М.Гоголя, 2009. – 111с.
8. Шендерович Е.М. В концертмейстерском классе: Размышления педагога /Е.М.Шендерович – М.: Музыка, 1996. – 207 с.

УДК 378.147.091

А. П. Кобися, М.Ю. Кадемія / А. Р. Kobysia, M. Yu. Kademiia, м. Вінниця, Україна / Vinnitsa, Ukraine

ВІРТУАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТРЕТЬОГО ПОКОЛІННЯ ЯК МОДЕЛЬ РЕАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Анотація. У статті описано психологічні і соціальні особливості самореалізації людей літнього віку, визначено принципи соціальної роботи з людьми літнього віку – незалежність, участь у житті суспільства, у розробці й здійсненні політики, яка безпосередньо стосується їхнього добробуту, догляд, реалізація внутрішнього потенціалу, гідність – що лежать в основі методів, технологій та відповідних форм соціальної роботи з людьми похилого віку, проведено історичний аналіз виникнення і розвитку університетів третього покоління за кордоном та в Україні, узагальнено моделі реалізації університетів третього покоління на державному та недержавному рівнях, розкрито суть поняття «віртуальний університет», детально описано віртуальне представництво навчального закладу та типовий варіант складу віртуального університету, що реалізується наявністю наступних взаємопов'язаних компонентів: корпоративного Intranet порталу для організації доступу співробітників університету до широкого діапазону інформаційних та комунікаційних ресурсів; студентського Intranet порталу для організації доступу студентів до інформації; цифрової бібліотеки, яка забезпечує доступ як студентів, так і співробітників університету до інформаційних ресурсів комп'ютерних мереж; публічного web-сайту як ключового засобу маркетингу та комунікації з широким співтовариством; системи електронного навчання, здатної забезпечити навчання та викладання дисциплін у гнучкому on-line середовищі.

Ключові слова: віртуальний університет, університет третього покоління, електронне навчання, навчання впродовж життя.

VIRTUAL UNIVERSITY OF THE THIRD GENERATION AS A MODEL OF REALIZATION OF EDUCATION FOR EVERYBODY LIFE

Abstract. The article describes the psychological and social features of self-realization of elderly people, defines the principles of social work with older people - independence, participation in society, in the development and